

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

BÝVALÁ SEKCIA IV

I.G. A ĎALŠÍ proti SLOVENSKEJ REPUBLIKE

(sťažnosť č. 15966/04)

ROZSUDOK

ŠTRASBURG

13. novembra 2012

Tento rozsudok nadobudne právoplatnosť za podmienok upravených v článku 44 ods. 2 Dohovoru. Môže byť predmetom redakčných úprav.

V prípade I. G. a ďalší proti Slovenskej republike,

Európsky súd pre ľudské práva (bývala sekcia IV), zasadajúc v komore zloženej z:

Nicolas Bratza, *predseda*,
Lech Garlicki,
Ján Šikuta ,
Päivi Hirvelä,
Ledi Bianku,
Nebojša Vučinić, *sudcovia*,

a Lawrence Early, *tajomník sekcie*,

na neverejnom zasadnutí 23. októbra 2012,

vyhlasuje nasledovný rozsudok, ktorý bol prijatý v uvedený deň:

KONANIE

1. Prípado vznikol na základe sťažnosti (č. 15966/04) podanej na Súd proti Slovenskej republike podľa článku 34 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) 27. apríla 2004 tromi slovenskými občiankami I.G., M.K. a R.H. (ďalej len „sťažovateľky“). Predseda súhlasil so žiadosťou sťažovateľiek o utajení ich mien (pravidlo 47 ods. 3 Rokovacieho poriadku Súdu).

2. Sťažovateľky boli zastúpené pani V. Durbákovou a pani B. Bukovskou, advokátkami spolupracujúcimi s Centrom pre občianske a ľudské práva, mimovládnu organizáciu so sídlom v Košiciach, ako aj lordom Lesterom z Herne Hill QC, Blackstone Chambers v Londýne. Vláda Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“) bola zastúpená svojou zástupkyňou, pani M. Pirošíkovou.

3. Sťažovateľky namietali porušenie článkov 3, 8, 12, 13 a 14 Dohovoru z dôvodu ich sterilizácie v nemocnici a nezískania náležitej nápravy zo strany slovenských orgánov.

4. Rozhodnutím z 22. septembra 2009 Súd vyhlásil sťažnosť za prijateľnú.

5. Sťažovateľky a vláda predložili ďalšie písomné stanoviská k podstate (pravidlo 59 ods. 1). Komora sa po vyjadrení strán rozhodla, že nie je potrebné uskutočniť vo veci pojednávanie (pravidlo 59 ods. 3 *in fine*). Navyše, bolo doručené vyjadrenie tretej strany od Medzinárodnej federácie gynekológie a pôrodnictva, ktorej predseda umožnil intervenovať v rámci písomného konania (článok 36 ods. 2 Dohovoru a pravidlo 44 ods. 3). Strany sa k tomuto stanovisku vyjadrili (pravidlo 44 ods. 6).

FAKTY

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI PRÍPADU

6. Sťažovateľky majú rómsky pôvod. Prvá sťažovateľka, pani I.G., sa narodila v roku 1983. Druhá sťažovateľka, pani M.K., sa narodila v roku 1981. Tretia sťažovateľka, pani R.H., sa narodila v roku 1972. Zomrela 9. októbra 2010. Jej tri deti, pani B.P., pán D.M. a pán R.M., vyjadrili svoje želanie pokračovať v sťažnosti v jej mene.

A. Sterilizácia sťažovateľiek v nemocnici v Kropáčoch

7. Sťažovateľky boli sterilizované na gynekologickom a pôrodníckom oddelení nemocnice s poliklinikou Kropáčky (ďalej len „nemocnica v Kropáčoch“), zdravotníckom zariadení, ktoré v tom čase patrilo do pôsobnosti ministerstva zdravotníctva.

1. Prípady prvej sťažovateľky

8. Prvá sťažovateľka bola sterilizovaná 23. januára 2000.

9. Prvá sťažovateľka uviedla, že po jej prijatí a vstupnej prehliadke, gynekológ v nemocnici nariadil, aby bola prevezená na chirurgickú sálu na cisársky rez. Bola požiadaná, aby na kus papiera napísala mená pre svoje budúce dieťaťa. Prvá sťažovateľka bola následne prevezená na sálu a bol jej vykonaný cisársky rez. Počas operácie bola sťažovateľka sterilizovaná tubálnou ligáciou. Toto bol sťažovateľkin druhý pôrod, a zároveň jej druhý pôrod cisárskym rezom.

10. Keď prvá sťažovateľka prebudila z anestézie, bolo jej povedané, že sa jej narodila dcéra.

11. Prvá sťažovateľka tvrdila, že jej neboli poskytnuté žiadne ďalšie detaily o pôrode, ani jej nebolo oznámené, že jej bola vykonaná tubálna ligácia, a že bola sterilizovaná.

12. Nasledujúce ráno ju navštívil ošetrojúci lekár, ktorý prišiel do jej izby a požiadal ju o podpísanie dokumentu. Prvej sťažovateľke bolo povedané, že dokument musí podpísať kvôli cisárskemu rezu, a že všetky ženy, ktorým bol vykonaný cisársky rez, ho museli podpísať.

13. Dňa 28. januára 2000 bola prvá sťažovateľka prevezená do nemocnice v Košiciach kvôli pooperačným komplikáciám – zápalom. Dňa 9. februára 2000 bola v dôsledku závažnej infekcie a septického stavu opätovne operovaná. Táto operácia bola považovaná za život zachraňujúci úkon. Počas operácie vykonali lekári prvej sťažovateľke hysterektómiu.

14. Prvá sťažovateľka sa najprv dozvedela o tom že bola sterilizovaná počas svojho druhého pôrodu, 16. januára 2003, keď si prezerala zdravotné záznamy so svojím advokátom. Zdravotná dokumentácia obsahovala

formulár s názvom „Žiadosť o vykonanie sterilizácie.“ Formulár bol vyplnený strojom. Bol datovaný 23. januára 2000 a bol podpísaný prvou sťažovateľkou.

15. Druhá polovica predtlačeneho formulára obsahovala rozhodnutie Okresnej komisie pre sterilizáciu v nemocnici Kropachy z 23. januára 2000. Týmto rozhodnutím bola schválená sterilizácia prvej sťažovateľky. V ňom sa uvádzalo, že sterilizácia bola potrebná zo zdravotných dôvodov, že sťažovateľka mala dve deti, že prvý pôrod bol vykonaný cisárskym rezom, a že mala úzku panvu. Podmienky zakotvené v sterilizačnej vyhláske z roku 1972 boli vo vzťahu k sťažovateľkinej sterilizácii splnené. Rozhodnutie bolo podpísané predsedom komisie, okresným lekárskeým špecialistom a tajomníčkou sterilizačnej komisie.

16. Prvá sťažovateľka tvrdila, že sterilizácia bola vykonaná v rozpore so slovenským právom nakoľko v relevantnom čase mala 16 rokov a jej zákonní zástupcovia nedali súhlas s takýmto zákrokom.

17. Prvá sťažovateľka žije v neustálom strachu, že ju jej partner opustí nakoľko už mu nemôže porodiť viac detí.

2. Prípady druhej sťažovateľky

18. Druhá sťažovateľka bola sterilizovaná v nemocnici v Kropachoch 10. januára 1999. Sterilizácia bola vykonaná počas jej druhého pôrodu cisárskym rezom. Krátko po prijatí do nemocnice bola prevezená do čakárne, kde sa objavila sestrička, ktorá jej bez uvedenia akéhokoľvek dôvodu povedala, že musí rodiť cisárskym rezom. Potom bol vykonaný cisársky rez. Počas zákroku nemocničný personál nemocnice v Kropachoch vykonal druhej sťažovateľke aj tubálnu ligáciu.

19. V čase pôrodu mala druhá sťažovateľka 17 rokov (čiže bola neplnoletá) a nebola vydatá. Ani jej rodičia, ani druhá sťažovateľka, neboli o sterilizácii informovaní a nikdy nepodpísali žiaden dokument, ktorým by s ňou súhlasili. Podľa ich výpovedí v občianskoprávnom konaní o žalobe druhej sťažovateľky (bližšie podrobnosti sú uvedené nižšie) boli sťažovateľka a jej rodičia informovaní iba ústne a po zákroku.

20. Druhá sťažovateľka sa dozvedela, že jej zdravotná dokumentácia obsahuje formulár označený „Žiadosť o sterilizáciu“ s jej podpisom z 9. januára 1999 až o 4 roky neskôr, počas trestného vyšetrovania. Vo formulári sú uvedené ako dôvody pre sterilizáciu „mnohonásobné zväčšené žily v úzkej panve“ a uvádza sa v ňom, že sťažovateľka porodila dve deti cisárskym rezom. Zdravotná dokumentácia obsahuje rozhodnutie Okresnej komisie pre sterilizáciu vyhovujúce žiadosti a datované 9. januára 1999.

21. Keď partner druhej sťažovateľky zistil, že nemôže mať ďalšie deti kvôli sterilizácii, opustil ju. Kvôli nemožnosti mať ďalšie deti, jej sociálny status v komunite klesol a sťažovateľka si v dôsledku toho ťažko nachádzala nového partnera.

22. V súčasnosti druhá sťažovateľka partnera má, ale obáva sa o budúcnosť ich vzťahu, pretože ona a jej partner chcú mať spolu deti a partner sa sťažuje na jej neplodnosť. Druhá sťažovateľka taktiež trpí vážnymi vedľajšími účinkami sterilizácie.

3. Prípady tretej sťažovateľky

23. Tretia sťažovateľka bola sterilizovaná v nemocnici v Krompachoch 11. apríla 2002. Sterilizácia bola vykonaná počas jej štvrtého pôrodu, kedy porodila štvrté a piate dieťa (dvojčky) cisárskym rezom. Toto bol jej prvý pôrod cisárskym rezom.

24. Pred pôrodom tretia sťažovateľka chodila na pravidelné tehotenské prehliadky k primárovi gynekologicko-pôrodnického oddelenia v nemocnici v Krompachoch. Bolo jej povedané, že jej tehotenstvo je rizikové vzhľadom na to, že čaká dvojčatá. Vo ôsmom mesiaci ju informovali, že bude rodiť cisárskym rezom.

25. Tretia sťažovateľka prišla do nemocnice večer 10. apríla 2002 po tom, ako začala cítiť pôrodné bolesti. Na gynekologicko-pôrodnické oddelenie bola prijatá o štvrt' na jedenásť večer a strávila tam noc. Približne o ôsmej ráno 11. apríla 2002 ju vzali na chirurgickú sálu. Sestrička jej podala tzv. „náladovú“ injekciu ako úvodnú časť anestézie. Sťažovateľke sa začala točiť hlava. Sestrička s lekárom, ktorý stál vedľa nej, požiadala tretiu sťažovateľku, aby podpísala dokument. Pretože sa jej točila od injekcie hlava, tretia sťažovateľka nebola schopná si prečítať čo bolo na papieri napísané. Sestrička povedala sťažovateľke, že dokument musí podpísať nakoľko sa pôrod vykoná cisárskym rezom.

26. Tretia sťažovateľka tvrdila, že podpísala dokument bez toho, aby porozumela jeho obsahu.

27. Dňa 18. apríla 2002 bola tretia sťažovateľka prepustená z nemocnice na svoju vlastnú žiadosť. Tvrdila, že pred prepustením ju lekárka v nemocnici požiadala, aby podpísala nejaký dokument. Nebol jej daný žiaden čas, aby si ho prečítala pred tým, ako ho podpísala. Na otázku sťažovateľky lekárka odpovedala, že podľa dokumentu jej bola vykonaná sterilizácia. Lekárka odmietla dať sťažovateľke akékoľvek ďalšie vysvetlenie.

28. Podľa prepúšťacej správy bola tretia sťažovateľka sterilizovaná počas cisárskeho rezu. Až neskôr, 14. augusta 2003, počas výsluchu na policajnej stanici, policajný vyšetrovateľ ukázal sťažovateľke žiadosť o vykonanie sterilizácie, na ktorej bol podpis vyzerajúci ako sťažovateľkin.

29. Formulár bol vypísaný strojom a datovaný 10. apríla 2002. Druhá časť obsahuje rozhodnutie komisie pre sterilizáciu z 10. apríla 2002, podľa ktorého bol zákrok v súlade so sterilizačnou vyhláškou z roku 1972. V rozhodnutí sa uvádzalo, že na zákrok existovali „lekárske dôvody“, a že sťažovateľka už má tri deti.

4. *Zaobchádzanie so sťažovateľkami v nemocnici v Krompachoch*

30. Vo vzťahu k opísaniu celkovej situácie a kontextu, v ktorom boli sterilizované, sťažovateľky tvrdili, že počas ich pobytu v nemocnici v Krompachoch boli podrobené podradnému zaobchádzaniu. Podľa ich názoru zohrávali rasové predsudky časti zdravotného personálu podstatnú úlohu pri kvalite zaobchádzania, ktoré sa im dostalo.

31. Konkrétne sťažovateľky tvrdili, že boli ubytované osobitne od nerómskych žien, v izbách ktoré mali názov „cigánske izby“. Nemohli používať rovnaké kúpeľne a toalety ako nerómske ženy a nemohli jesť v jedálni, v ktorej bol televízor. Druhá sťažovateľka taktiež zažila verbálne týranie od zdravotného personálu počas svojho pobytu v nemocnici v Krompachoch.

32. S odkazom na publikáciu „Telo a duša“ (pozri nižšie) sťažovateľky tvrdili, že primár gynekológie v nemocnici v Krompachoch uznal, že pacientky boli kategorizované a oddelené podľa ich „prispôsobivosti“ úrovne hygieny. Takéto rozdelenie sa podľa neho dialo na individuálnej úrovni. Podľa „Telo a duša“ ten istý lekár taktiež uviedol, že Rómovia nepoznajú hodnotu práce, že zneužívajú sociálny systém a majú deti iba za tým účelom, aby poberali viac dávok zo sociálneho systému.

33. Vláda s vyššie uvedenými tvrdeniami nesúhlasila. Odkázala *inter alia* na vyjadrenie gynekológa v nemocnici v Krompachoch, podľa ktorého neexistovala žiadna premyslená segregácia rómskych žien. Naproti tomu rómske ženy samé požadovali, aby boli v izbách spoločne kvôli svojim zvykom; sťahovali sa dokonca za týmto účelom bez povolenia do iných izieb. Taktiež sa vyskytli prípady, keď rómska žena s vyšším sociálnym statusom požiadala o izoláciu od iných pacientok rómskeho pôvodu.

B. Pokusy sťažovateľiek získať náhradu

1. Trestné konanie

34. V reakcii na publikáciu Centra pre reprodukčné práva a Poradne pre občianske a ľudské práva *Telo a duša: Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku* (ďalej len „Telo a duša“), Kancelária podpredsedu vlády SR pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny podala trestné oznámenie vo veci údajných nezákonných sterilizácií niekoľkých žien, vrátane troch sťažovateľiek.

35. Prvá a tretia sťažovateľka sa pridali k trestnému oznámeniu kancelárie, a taktiež spolu s druhou sťažovateľkou boli svedkami a poškodenými stranami v konaní.

36. Konanie bolo oficiálne začaté Krajským úradom justičnej polície v Košiciach 31. januára 2003

37. Uznesením z 24. októbra 2003 Krajský úrad justičnej polície v Žiline, ktorému bol prípad postúpený, zastavil trestné konanie z dôvodu, že namietané skutočnosti sa nepodarilo dokázať, a že nič nenasvedčovalo tomu, že by bol spáchaný trestný čin podľa Trestného zákona.

38. Dňa 31. októbra 2003 sťažovateľky a dve ďalšie osoby podali sťažnosť voči uzneseniu krajského úradu z 24. októbra 2003. Dňa 9. marca 2004 krajská prokurátorka v Košiciach zamietla sťažnosť z toho dôvodu, že poškodené osoby vrátane sťažovateľiek neboli oprávnené podať sťažnosť voči rozhodnutiu z 24. októbra 2003. V osobitnom liste z 9. marca 2004 sa krajská prokurátorka vysporiadala s argumentmi sťažovateľiek a skonštatovala, že rozhodnutie vyšetrovateľa bolo zákonné a správne.

39. Dňa 15. apríla 2004 sťažovateľky podali podnet na podanie sťažnosti pre porušenie zákona na generálnu prokuratúru. Generálna prokuratúra ju posúdila ako žiadosť o preskúmanie zákonnosti postupu v trestnom konaní. Dňa 10. júna 2004 generálna prokuratúra oznámila sťažovateľkám, že ich podnet bol zamietnutý, a že generálny prokurátor sa plne stotožňuje s konaním, ako aj s rozhodnutím o zastavení trestného konania.

40. Dňa 1. júna 2005 ústavný súd z dôvodov uvedených nižšie zrušil rozhodnutie krajskej prokuratúry v Košiciach z 9. marca 2004.

41. Dňa 28. septembra 2005 prokurátorka Krajskej prokuratúry v Košiciach opäť zamietla sťažnosť voči vyššie uvedenému rozhodnutiu z 24. októbra 2003. Krajská prokurátorka skonštatovala, že s ohľadom na rozhodnutie o predmetnej otázke boli zozbierané všetky dostupné a potrebné dôkazy. Nebolo preukázané, že dotknutí lekári konali tak, aby zabránili narodeniu detí, alebo že by inak konali protiprávnym spôsobom.

42. Po vyhlásení nálezu ústavného súdu z 13. decembra 2006 (pozri nižšie) Krajská prokuratúra v Košiciach zrušila 9. februára 2007 uznesenie vyšetrovateľa z 24. októbra 2003 o zastavení konania.

43. Následne, policajný vyšetrovateľ vykonal výsluchy a krížové výsluchy sťažovateľiek a zdravotného personálu. Dňa 28. decembra 2007 vyšetrovateľ opätovne zastavil konanie, nakoľko trestný čin nebol spáchaný.

44. Dňa 4. januára 2008 sťažovateľky podali sťažnosť. Tvrdili, že vyšetrovateľ sa nezaoberal všetkými relevantnými skutočnosťami prípadu a nenapravil nedostatky, na ktoré poukázal ústavný súd vo svojom náleze z 13. decembra 2006.

45. Dňa 19. februára 2008 Krajská prokuratúra v Košiciach zamietla sťažnosť sťažovateľiek konštatujúc, že sterilizácie boli vykonané v súlade s vtedy účinným zákonom, a že sťažovateľky boli o sterilizácii náležite poučené. Nebol zistený objektívny ani subjektívny prvok trestného činu v žiadnom z jednotlivých prípadov sterilizácie.

46. Dňa 16. marca 2008 sa sťažovateľky na toto rozhodnutie sťažovali na generálnej prokuratúre.

47. Dňa 19. mája 2008 generálna prokuratúra odpovedala listom, v ktorom uviedla, že nebolo zistený žiaden dôvod na to, aby dospela k inému

rozhodnutiu. Konkrétne prokuratúra posúdila všetky relevantné aspekty prípadu a správne dospela k záveru, že nebol spáchaný trestný čin. Úrad generálnej prokuratúry vyjadril názor, že napriek konštatovaniu prokuratúry nižšieho stupňa, sťažovateľky nemali postavenie poškodených osôb na účely trestného konania, nakoľko neutrpeli žiadne ublíženie na zdraví ani inú škodu, a z tohto dôvodu neboli ich práva porušené.

2. *Občianskoprávne konania*

48. Dňa 12. februára prvá a 2. júna 2004 druhá sťažovateľka podali žalobu o náhradu škody proti nemocnici v Krompachoch. Odvolali sa na § 420 a 444 Občianskeho zákonníka a tvrdili, že boli nezákonne sterilizované zamestnancami žalovaného. Tretia sťažovateľka podala podobnú žalobu Okresnému súdu Spišská Nová Ves 7. októbra 2004.

49. O žalobách rozhodovali sudy na dvoch stupňoch konania. Bolo zistené, že mesto Krompachy nemôže byť žalovaným nakoľko nemocnica v Krompachoch bola zrušená. O žalobách sťažovateliek bolo rozhodnuté nasledovne.

(a) *Žaloba prvej sťažovateľky*

50. Dňa 20. januára 2005 Okresný súd Spišská Nová Ves zamietol žalobu prvej sťažovateľky z dôvodu premlčania. Dňa 23. mája 2005 Krajský súd v Košiciach zrušil toto rozhodnutie.

51. Následne okresný súd vypočul strany v spore a svedkov, dal vypracovať znalecký posudok a vykonal listinné dokazovanie. Dňa 12. januára 2009 žalobu prvej sťažovateľky zamietol. V rozsudku uznal, že sterilizácia prvej sťažovateľky nebola život zachraňujúci úkon. Nakoľko sťažovateľka nebola plnoletá, pred zákrokom mal byť získaný súhlas jej rodičov.

52. S odkazom na znalecký posudok súd ďalej skonštatoval, že dôvodom trvalej neplodnosti prvej sťažovateľky bola hysterektómia. Táto operácia bola vykonaná ako život zachraňujúci úkon niekoľko dní po pôrode z dôvodov, ktoré so sterilizáciou nesúviseli. Zárok teda nemal na prvú sťažovateľku žiadne trvalé následky. Súd vyvodil záver, že medzi porušením práv prvej sťažovateľky v kontexte sterilizácie a namietaným účinkom na jej zdravie, súkromný a rodinný život a postavenie v spoločnosti, nebola príčinná súvislosť.

53. Prvá sťažovateľka sa odvolala. Tvrdila, že sterilizáciou z 23. januára 2000 bola pozbavená schopnosti mať deti. Následná hysterektómia nemohla žalovaného zbaviť zodpovednosti za nezákonnú sterilizáciu. Poprela tvrdenie okresného súdu, že sterilizácia ju natrvalo nepozbavila schopnosti počatia.

54. Dňa 26. októbra 2009 krajský súd potvrdil rozsudok prvého stupňa. Skonštatoval, že okresný súd správne zistil relevantné skutočnosti a právo aplikoval správne. Príčinná súvislosť medzi nezákonnou sterilizáciou prvej

sťažovateľky a škodou, ktorú podľa jej tvrdení utrpela, prestala existovať uskutočnením hysterektómie. Krajský súd vyvodil záver, že počas krátkeho obdobia medzi sterilizáciou a hysterektómiou sťažovateľka nemohla v rozpore s jej tvrdeniami utpieť žiadnu škodu vyplývajúcu zo zhoršenia jej postavenia v spoločnosti. Bez ďalšieho spresnenia sa v rozsudku uvádza, že sťažovateľka mohla utpieť škodu inej povahy, ale toto nebolo predmetom tohto konania.

(b) Žaloba druhej sťažovateľky

55. Dňa 2. mája 2005 okresný súd zamietol žalobu druhej sťažovateľky. Dňa 6. februára 2006 krajský súd zrušil tieto rozhodnutia.

56. Následne okresný súd vypočul strany v spore a vykonal listinné dôkazy. Taktiež po tom, ako druhá sťažovateľka namietala niekoľko iných znalcov určených súdom, získal znalecký posudok.

57. Dňa 11. mája 2009 okresný súd zamietol žalobu. Na základe znaleckého posudku konštatoval, že druhá sťažovateľka neutrpela závažnú ujmu na zdraví a zákrok nemal vplyv na jej život a postavenie v spoločnosti. V rozsudku sa uvádzalo, že sťažovateľka môže otehotnieť napríklad prostredníctvom asistovanej reprodukcie alebo chirurgickým zákrokom odstraňujúcim sterilizáciu. Sťažovateľka žila so svojim druhom štyri roky a nepreukázala, že by jej sociálny život bol zhoršený. Nakoniec okresný súd skonštatoval, že ak by druhá sťažovateľka preukázala, že jej zdravie bolo v dôsledku sterilizácie poškodené, patrila by jej podľa relevantných predpisov náhrada vo výške 1 593 EUR.

58. Dňa 27. januára 2010 krajský súd zrušil tento rozsudok ako nesprávny. Vyslovil, že personál nemocnice konal v rozpore so zákonom v tom, že nezískal súhlas zákonných zástupcov druhej sťažovateľky pred jej sterilizáciou.

59. Dňa 15. júna 2010 okresný súd prikázal žalovanému zaplatiť druhej sťažovateľke 1 593,30 EUR. Nezistil žiadne dôvody na využitie svojho práva zvýšiť sumu náhrady podľa vyhlášky č. 32/1965 Zb.

60. Dňa 10. novembra 2010 Krajský súd v Košiciach potvrdil rozsudok okresného súdu z 15. júna 2010 konštatujúc, že za skutkových okolností prípadu bola výška náhrady primeraná. Nepovažoval za relevantný argument druhej sťažovateľky, že nebolo zrejmé, či ešte môže otehotnieť v dôsledku operácie alebo asistovanej reprodukcie, a že takéto metódy jej neboli dostupné. Pre odvolací súd nebolo dôveryhodne zistené, či by druhá sťažovateľka a jej partner mali deti, ak by nebola sterilizovaná. Nakoniec krajský súd skonštatoval, že výška náhrady nemôže byť zvýšená z dôvodu údajného zhoršenia postavenia sťažovateľky ako členky výlučne rómskej komunity. Tento problém mal byť posúdený z perspektívy kultúrnych noriem zdieľaných spoločnosťou ako celku, podľa ktorých neplodní muži a ženy už nie sú predmetom ponižovania a zosmiešňovania.

(c) **Žaloba tretej sťažovateľky**

61. Dňa 24. októbra 2011 okresný súd zastavil konanie vo vzťahu k tretej sťažovateľke. Konštatoval, že podľa relevantných zákonných ustanovení nárok, ktorého sa domáhala, po jej smrti zanikol.

3. Konania pred ústavným súdom

(a) **Sťažnosť sťažovateľiek z 24. mája 2004**

62. Dňa 24. mája 2004 sťažovateľky podali sťažnosť na ústavný súd. Odkázali na vyššie uvedené rozhodnutia vyšetrovateľa Krajského úradu vyšetrovania v Žiline a Krajskej prokuratúry v Košiciach a tvrdili, že ich práva podľa článkov 12 ods. 2, 16 ods. 2, 19 ods. 2 a 41 ods. 1 ústavy a podľa článkov 3, 8, 12, 13 a 14 Dohovoru boli týmito orgánmi porušené.

63. Dňa 1. júna 2005 ústavný súd skonštatoval, že Krajská prokuratúra v Košiciach porušila práva sťažovateľiek podľa článku 13 a 3 Dohovoru v tom, že pochybila pri zamietnutí ich sťažnosti voči rozhodnutiu vyšetrovateľa z 24. októbra 2003, keď sa nezaoberala jej podstatou. Ústavný súd zrušil rozhodnutie krajskej prokuratúry z 9. marca 2004 a prikázal, aby bola sťažnosť sťažovateľiek opätovne preskúmaná. Tento príkaz, spolu s konštatovaním porušenia práv sťažovateľiek, predstavovali za konkrétnych okolností prípadu dostatočné zadosťučinenie. Ústavný súd prikázal Krajskej prokuratúre v Košiciach nahradiť sťažovateľkám trovy právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom.

(b) **Sťažnosť sťažovateľiek z 30. novembra 2005**

64. Dňa 30. novembra 2005 sa sťažovateľky sťažovali, že dotknuté vnútroštátne orgány nezabezpečili, aby osoby zodpovedné za sterilizáciu boli stíhané a aby sťažovateľkám bola priznaná náhrada. Sťažovateľky namietali porušenie článkov 3, 8, 13 a 14 Dohovoru. Taktiež sa odvolali na niektoré ústavné práva.

65. Dňa 13. decembra 2006 ústavný súd skonštatoval, že Krajská prokuratúra v Košiciach porušila práva sťažovateľiek podľa článku 3 a 8 Dohovoru v ich procesnom aspekte, ako aj ústavné ekvivalenty týchto práv. V rozhodnutí sa uvádzalo, že za okolností tohto prípadu nebolo vhodné zastaviť konanie. Konkrétne, orgány činné v trestnom konaní náležite nepreskúmali, či sťažovateľky boli sterilizované bez ich informovaného súhlasu a či v tomto kontexte nebol spáchaný trestný čin.

66. Ústavný súd zrušil napadnuté uznesenie a prikázal krajskej prokuratúre, aby znova prešetrla prípad, berúc pritom do úvahy práva sťažovateľiek podľa článku 3 a 8 Dohovoru. V rozhodnutí sa uvádzali sporné otázky, ktoré prokuratúra mala za úlohu objasniť.

67. Ústavný súd priznal každej zo sťažovateľiek ekvivalent 1 430 EUR. Taktiež prikázal krajskej prokuratúre uhradiť sťažovateľkám trovy konania.

(c) Sťažnosť sťažovateľiek z 24. apríla 2008

68. Dňa 24. apríla 2008 sa sťažovateľky sťažovali podľa článku 3, 8, 13 a 14 Dohovoru na uznesenie Krajskej prokuratúry v Košiciach z 19. februára 2008 a skutočnosť, že ich prípad nebol urýchlene a účinne prešetrený. Sťažovateľky uviedli, že proti tomuto uzneseniu podali ako mimoriadny prostriedok nápravy podnet na generálnu prokuratúru, a že zatiaľ im nebola doručená odpoveď.

69. Dňa 3. júna 2008 sťažovateľky zaslali ústavnému súdu kópiu listu generálnej prokuratúry z 19. mája 2008, ktorým bol odmietnutý ich podnet voči uzneseniu krajskej prokuratúry.

70. Ústavný súd odmietol sťažnosť sťažovateľiek z 29. júla 2008. Skonštatoval, že uznesenie Krajskej prokuratúry v Košiciach z 19. februára 2008 bolo na podnet sťažovateľiek preskúmané generálnou prokuratúrou. Akýkoľvek zásah do práv sťažovateľiek, ktorý by ústavný súd mal právomoc preskúmať v kontexte namietaného konania, bol už preskúmaný rozhodnutím generálnej prokuratúry z 19. mája 2008. Nakoľko sťažovateľky sa sťažovali výlučne na uznesenie krajskej prokuratúry a ústavný súd bol viazaný spôsobom, akým formulovali petit svojej sťažnosti dospel k záveru, že nemá právomoc zaoberať sa sťažnosťou.

(d) Sťažnosť prvej sťažovateľky z 10. marca 2010

71. Dňa 10. marca 2010 sa prvá sťažovateľka sťažovala na konanie, ktoré vyústilo do rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 26. októbra 2009. Namietala porušenie článkov 3, 6, 8, 12, 13 a 14 Dohovoru, ako aj porušenie jej práv podľa iných medzinárodných zmlúv a ústavy.

72. Dňa 7. septembra 2010 ústavný súd sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú. Konštatoval, že rozsudok krajského súdu nebol svojvoľný alebo inak v rozpore s právami sťažovateľky.

(e) Sťažnosť druhej sťažovateľky z 9. marca 2011

73. Dňa 9. marca 2011 druhá sťažovateľka *inter alia* namietala porušenie článkov 3, 6, 8, 13 a 14 Dohovoru v kontexte konania, ktoré vyústilo do rozsudku krajského súdu z 10. novembra 2010.

74. Dňa 13. júla 2011 ústavný súd odmietol sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú. Mal za to, že spôsob akým všeobecné súdy určili výšku odškodnenia priznaného druhej sťažovateľke nebol svojvoľný, alebo iným spôsobom v rozpore s jej základnými právami a slobodami.

C. Správy o politike sterilizácií v Slovenskej republike

1. Informácie predložené sťažovateľkami

75. Sťažovateľky odkázali na množstvo publikácií poukazujúcich na históriu sterilizácií rómskych žien, ktorá vznikla v komunistickom režime v Československu v skorých sedemdesiatych rokoch, a o ktorej si mysleli, že ovplyvnila ich vlastnú sterilizáciu. Taktiež odkázali na publikáciu „Telo a duša“, mnohé správy a vyhlásenia ľudsko-právnych organizácií v Slovenskej republike aj v zahraničí, vrátane vládnych a mimovládnych organizácií, ktoré žiadali slovenské orgány o vykonanie nestranného a spravodlivého vyšetrovania násilných a vynútených sterilizácií rómskych žien v Slovenskej republike alebo kritizovali neexistenciu takéhoto vyšetrovania (bližšie pozri taktiež *V.C. proti Slovenskej republike*, č. 18968/07, ods. 43-47, 8. novembra 2011).

2. Informácie predložené žalovanou vládou

76. Vláda citovala správu z 28. mája 2003, vypracovanú expertnou skupinou vymenovanou ministerstvom zdravotníctva s cieľom prešetriť tvrdenia o nezákonných sterilizáciách a segregácii rómskych žien (bližšie pozri *V.C. proti Slovenskej republike*, citované vyššie, ods. 50-55).

77. Vo svojej reakcii na publikáciu „Telo a duša“ predstavitelia Slovenskej spoločnosti pre plánované rodičovstvo a výchovu k rodičovstvu priznali, že požiadavka predchádzajúceho písomného informovaného súhlasu v relevantnom čase v legislatíve Slovenskej republiky chýbala. Akokoľvek, v prípadoch rómskych žien zdravotnícky personál mal mnohokrát jedinou možnosť ako ich informovať o antikoncepcii a sterilizácii iba krátko pred pôrodom. Podľa tohto názoru lekári vykonávajúci sterilizáciu konali v dobrej viere a v súlade s právom účinným v tom čase.

78. V liste z 3. februára 2003 riaditeľ nemocnice v Krompachoch poprel tvrdenia, že by rómske ženy boli v jeho nemocnici násilne sterilizované. V liste boli uvedené nasledovné informácie.

79. V oblasti spadajúcej pod nemocnicu v Krompachoch sa miera popôrodnej úmrtnosti rómskych detí znížila z dvadsiatich piatich detí na tisíc detí v roku 1990 na päť detí z tisícich v roku 2002. Väčšina pôrodov v nemocnici sa týkala rómskych žien; predpôrodná úmrtnosť bola okolo 10 na tisíc, približne rovnako ako v iných nemocniciach v regióne.

80. Rómska osada v R. (kde žila prvá a druhá sťažovateľka) bola mimo obvodu nemocnice v Krompachoch. Akokoľvek, personál neodmietal ošetrovanie obyvateľov tejto osady, nakoľko nemocnica v Krompachoch bola bližšie ako nemocnica, do ktorej obvodu patrili. Medzi rokmi 1990 a 2003 porodilo 150 žien z osady R. prirodzeným pôrodom a 18 rómskych žien (čo predstavuje 12%) porodilo cisárskym rezom. Podiel cisárskych rezov celonárodne predstavoval približne 15%.

81. Počas rovnakého obdobia 801 rómskych žien porodilo v nemocnici, z ktorých 75 (čo predstavuje 9,3%) podstúpilo cisársky rez. Ženy nerómskeho pôvodu porodili 768 krát. Z nich 139 žien (čo predstavuje 18%) porodilo cisárskym rezom.

82. Medzi rokom 1999 a februárom 2003 bolo vykonaných 26 sterilizácií ženám rómskeho pôvodu a 65 sterilizácií nerómskym pacientkam. Všetky pacientky boli náležite poučené a podpísali potrebnú žiadosť.

83. Ďalej nemocnica v Krompachoch vykonala 96 zákrokov na rómskych ženách, ktoré mali ťažkosti s počatím. V niektorých prípadoch potom pacientky otehotneli.

84. V liste sa taktiež spomína prípad rómskej ženy, ktorá porodila v roku 1998 svoje ôsme dieťa. Nakoľko bola do nemocnice privezená v stave šoku, personál ju nemohol informovať o sterilizácii pred pôrodom, ktorý bol vykonaný cisárskym rezom. Nebola vykonaná sterilizácia a pacientka bola následne poučená o možnosti podstúpiť sterilizáciu po šestonedelí. Pacientka sa radou neriadila. O rok neskôr bola privezená do nemocnice s krvácaním, štrnásť dní po predpokladanom termíne pôrodu jej deviateho dieťaťa. Kvôli závažnému hemoragickému šoku ju nebolo možné zachrániť.

II. RELEVANTNÉ VNÚTROŠTÁTNE PRÁVO, PRAX A MEDZINÁRODNÉ MATERIÁLY

85. Relevantné vnútroštátne právo, prax a medzinárodné dokumenty sú uvedené v rozsudku *V.C. proti Slovenskej republike*, č. 18968/07, ods. 57 - 86, a *N.B. proti Slovenskej republike*, č. 29518/10, ods. 49-56, 12. jún 2012.

86. V predmetnom prípade je navyše relevantná táto informácia.

87. Relevantné ustanovenia Občianskeho zákonníka znajú nasledovne:

§ 420

„1. Každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti.

2. Škoda je spôsobená právnickou osobou ... keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili” ...

§ 444

„Pri škode na zdraví sa jednorazove odškodňujú bolesti poškodeného a sťaženie jeho spoločenského uplatnenia.“

88. V novembri 2009 Výbor OSN proti mučeniu schválil svoju druhú pravidelnú správu týkajúcu sa Slovenskej republiky, ktorá pokrývala obdobie od 1. januára 2001 do 31. decembra 2006. Vo svojom záverečnom stanovisku výbor vyjadril hlboké znepokojenie nad tvrdeniami o pokračujúcej nedobrovoľnej sterilizácii rómskych žien. Odporučil Slovenskej republike, aby:

„(a) Vykonala okamžité opatrenia vo veci urýchleného, nestranného, náležitého a účinného vyšetrovania všetkých tvrdení o nedobrovoľnej sterilizácii rómskych žien, stíhala a potrestala vinníkov a poskytla obetiam spravodlivé a primerané odškodnenie;

(b) Účinne vykonávala zákon o zdravotnej starostlivosti (2004) vydaním smerníc a školeniami verejných činiteľov, vrátane trestnej zodpovednosti zdravotníckeho personálu vykonávajúceho sterilizáciu bez slobodného, plného a informovaného súhlasu, a o tom, ako získať takýto súhlas od ženy podstupujúcej sterilizáciu. ”

PRÁVO

I. LOCUS STANDI DETÍ TRETEJ SŤAŽOVATEĽKY

89. Vo vzťahu k ich žiadosti Súd najprv musí preskúmať, či pani B.P., pán D.M. a pán R.M., deti tretej sťažovateľky, pani R.H., môžu pokračovať v sťažnosti podanej pôvodne ich matkou, ktorá zomrela v priebehu konania 9. októbra 2010.

90. Súd konštatoval, že relevantné faktory pre rozhodnutie o podobnej otázke sú (i) väzby medzi zosnulým sťažovateľom a tými, ktorí si želajú pokračovať v sťažnosti v jeho mene, (ii) či namietané právo môže byť považované za prevoditeľné (iii) či posudzovaný prípad zahŕňa dôležité otázky všeobecného záujmu presahujúce osobu a záujmy sťažovateľa (pre zhrnutie relevantnej judikatúry pozri *M.P. a ďalší proti Bulharsku*, č. 22457/08, ods. 97-98, 15. novembra 2011, s ďalšími odkazmi).

91. V predmetnom prípade žiadosť o pokračovanie v konaní v mene tretej sťažovateľky bola predložená jej priamymi dedičmi. Akokoľvek, sťažnosť sa týka námietok spadajúcich pod články 3, 8, 12 a 14 Dohovoru, ktoré sú z hľadiska ich skutkového pozadia tak tesne späté s osobou pôvodnej sťažovateľky, že nemôžu byť považované za prevoditeľné (pozri taktiež *Angelov a Angelova proti Bulharsku* (rozh.), č. 16510/06, 7. december 2010). Preto Súd konštatuje, že deti tretej sťažovateľky nie sú v takej pozícii, aby mohli pokračovať v konaní v mene svojej matky.

92. Navyše sa Súd už skôr zaoberal podobnými sťažnosťami v kontexte dvoch iných sťažností (pozri *V.C. proti Slovenskej republike a N.B. proti Slovenskej republike*, obidve citované vyššie) a preskúma sťažnosti podobné tým, ktoré boli vznesené treťou sťažovateľkou v rozsahu, v akom boli vznesené aj prvou a druhou sťažovateľkou v predmetnom prípade. Súd preto konštatuje, že neexistuje všeobecný verejný záujem, ktorý by odôvodnil potrebu preskúmania sťažností vznesených treťou sťažovateľkou a má za to, že v súlade s článkom 37 ods. 1 písm. c) sú splnené podmienky, za ktorých táto sťažnosť môže byť vyčiarknutá zo zoznamu prípadov.

93. Na základe uvedeného Súd rozhodol o vyčiarknutí sťažnosti zo svojho zoznamu podľa článku 37 ods. 1 písm. c) Dohovoru vo vzťahu k tretej sťažovateľke, pani R.H..

II. PREDBEŽNÁ NÁMIETKA VLÁDY

A. Vyčerpanie vnútroštátnych prostriedkov nápravy

94. Vláda v štádiu prijateľnosti tvrdila, že sťažovateľky nevyčerpali vnútroštátne prostriedky nápravy tak, ako to vyžaduje článok 35 ods. 1 Dohovoru. Konkrétne mali požadovať odškodnenie aj prostredníctvom žaloby na ochranu osobnosti podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka. Tento prostriedok nápravy umožňoval priznanie náhrady nemajetkovej ujmy za zásah do osobnostných práv jednotlivca. Rozhodovanie o výške takejto náhrady bolo na úvahe súdu. Vo vzťahu k namietanému porušeniu článku 3 v jeho procesnom aspekte vo vzťahu k trestnému konaniu, sťažovateľky nepodali sťažnosť z 24. apríla 2008 na ústavný súd v súlade s formálnymi požiadavkami.

95. Prvá a druhá sťažovateľka s týmito argumentmi nesúhlasili.

96. Vo svojom rozhodnutí o prijateľnosti predmetnej sťažnosti Súd poznamenal, že sťažovateľky nemohli získať náhradu v kontexte trestného konania napriek tomu, že poskytli orgánom činným v trestnom konaní a ústavnému súdu dostatočnú príležitosť na nápravu porušenia ich práv, namietaných pred Súdom. Súd konštatoval, že uznesenie ústavného súdu z 29. júla 2008 o odmietnutí tretej sťažnosti sťažovateľiek z dôvodu, že ju nepodali výslovne voči stanovisku generálnej prokuratúry, predstavovalo za skutkových okolností prípadu prílišný formalizmus. Súd nevidí žiaden dôvod, aby sa v tomto štádiu konania od uvedeného záveru odchýlil.

97. V rozhodnutí o prijateľnosti sťažnosti Súd ďalej konštatoval, že za skutkových okolností prípadu sa môže zaoberať podstatou prípadu aj napriek skutočnosti, že konania týkajúce sa občianskoprávných žalôb sťažovateľiek ešte neboli skončené. V rozhodnutí sa *inter alia* uvádza, že v kontexte predmetného prípadu vyvstáva otázka, či vnútroštátne právo a prax poskytovali dostatočné záruky na ochranu práv sťažovateľiek. Nebolo preukázané, že by sa touto problematikou vnútroštátne orgány v prípade sťažovateľiek zaoberali.

98. Následne občianskoprávne súdy rozhodli o žalobách prvej a druhej sťažovateľky podľa § 420 a 444 Občianskeho zákonníka, ktoré upravujú náhradu škody na zdraví a za sťaženie spoločenského uplatnenia. Ústavný súd potom preskúmal ich sťažnosti, v ktorých namietali porušenie tých istých práv ako teraz pred Súdom.

99. Za týchto okolností je Súd presvedčený, že prvá a druhá sťažovateľka využili vnútroštátne prostriedky nápravy, ktoré môžu byť považované za účinné a dostatočné, tak ako to vyžaduje článok 35 ods. 1 Dohovoru.

100. Čo sa týka prostriedku nápravy podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka, na ktorý odkázala vláda, Súd znova pripomína, že od sťažovateľa, ktorý využil zjavne účinný a dostatočný prostriedok nápravy,

sa nemôže vyžadovať aby využil aj iné dostupné prostriedky, ktoré by však pravdepodobne neboli viac úspešné (pozri *Adamski proti Poľsku* (rozh.), č. 6973/04, 27. január 2009, s ďalšími odkazmi). Súd nemá za preukázané, že prostriedok nápravy, na ktorý sa vláda odvoláva, by bol účinnejší za skutkových okolností prípadu prvej sťažovateľky a vzhľadom na závery súdov vo veci jej žaloby. Podobne nebolo preukázané, že žaloba podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka ponúkala nádej na vyššiu náhradu vo vzťahu k prvej a druhej sťažovateľke, ako prostriedok, ktorý prvá a druhá sťažovateľka využili. Vo vzťahu k tvrdeniu vlády, že v konaní o žalobe podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka bola výška náhrady na voľnej úvahe súdu, Súd poznamenáva, že v konaní o predmetnej sťažnosti umožňovala vyhláška č. 32/1965 Zb. zvýšenie výšky náhrady v prípadoch odôvodnených konkrétnymi okolnosťami prípadu (pozri tiež *N.B. proti Slovenskej republike*, citované vyššie, ods. 56).

101. Súd ďalej poznamenáva, že v prípade *V.C. proti Slovenskej republike* (citované vyššie, ods. 28-40) sťažovateľka neúspešne využila prostriedok nápravy podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka odvolávajúc sa, rovnako ako sťažovateľky v predmetnom prípade, na relevantné štandardy ľudských práv, pričom Súd dospel na rozdiel od vnútroštátnych orgánov ku konečnému záveru o porušení viacerých z nich. Ďalej je relevantné, že v prípade *N.B. proti Slovenskej republike* Súd nevyžadoval od sťažovateľky, ktorá využila rovnaký prostriedok nápravy podľa Občianskeho zákonníka ako prvá a druhá sťažovateľka, aby sa dožadovala nápravy ešte aj prostredníctvom žaloby na ochranu osobnosti podľa § 11 a nasledovne Občianskeho zákonníka.

102. Námietka vlády vo vzťahu k nevyčerpaniu vnútroštátnych prostriedkov nápravy prvou a druhou sťažovateľkou preto musí byť zamietnutá.

B. Status prvej a druhej sťažovateľky ako obeť

103. Vláda ďalej namietala, že prvá a druhá sťažovateľka stratili svoj status ako obeť v zmysle článku 34 Dohovoru vo vzťahu k náhrade, ktorú (i) druhá sťažovateľka získala v kontexte občianskoprávneho konania a (ii) prvá aj druhá sťažovateľka získali od ústavného súdu za namietané porušenie ich procesných práv podľa článku 3 Dohovoru.

104. Sťažovateľky nesúhlasili.

105. Súd pripomína, že rozhodnutie alebo opatrenie priaznivé pre sťažovateľa v zásade nie je dostatočné na to, aby ho zbavilo statusu obeť podľa článku 34 Dohovoru okrem prípadu, keď vnútroštátne orgány uznajú výslovne alebo v podstate, že došlo k porušeniu Dohovoru a následne priznajú za zistené porušenie Dohovoru odškodnenie (pozri *Amuur proti Francúzsku*, 25. jún 1996, ods. 36, Reports of Judgments and Decisions

1996-III; alebo *Dalban proti Rumunsku* [VK], č. 28114/95, ods. 44, ESLP 1999-VI).

106. V prípade *N.B. proti Slovenskej republike* (vyššie citované, ods. 60-64), Súd zamietol námietku vlády týkajúcu statusu sťažovateľky ako obeť. Považoval za relevantné, že (i) občianskoprávne sudy neprijali tvrdenie sťažovateľky o obzvlášť závažnej povahe porušenia jej práv sterilizáciou, (ii) že nebrali do úvahy skutkové okolnosti prípadu z pohľadu medzinárodných štandardov, na ktoré sa sťažovateľka odvolávala, a že (iii) sťažovateľka nezískala náhradu v kontexte trestného konania a konania na ústavnom súde. Navyše v prípade *N.B.* Súd vyslovil, že aj za predpokladu, že občianskoprávne sudy svojimi rozsudkami v akceptovateľnom rozsahu uznali porušenia práv namietanej sťažovateľkou, ich odškodnenie (konkrétne 1 593 EUR) nemôže byť považované za finančnú náhradu zodpovedajúcu povahe ujmy namietanej sťažovateľkou.

107. V predmetnom prípade sudy v občianskoprávnom konaní uznali, že nemocničný personál konal v rozpore so zákonom v tom, že pred sterilizáciou nezískal súhlas právnych zástupcov druhej sťažovateľky a prikázali žalovanému zaplatiť 1 593, 30 EUR. Krajský súd v tomto ohľade skonštatoval, že výška nemôže byť zvýšená z dôvodu údajného zníženia postavenia sťažovateľky ako členky sociálne vylúčenej rómskej komunity. Následne ústavný súd odmietol sťažnosť druhej sťažovateľky, v ktorej namietala porušenie článkov 3, 6, 8, 13 a 14 Dohovoru ako neopodstatnenú.

108. Za týchto okolností a z rovnakých dôvodov ako v prípade *N.B. proti Slovenskej republike* Súd neakceptuje, že druhá sťažovateľka stratila postavenie obeť v zmysle článku 34 Dohovoru v dôsledku rozsudkov občianskoprávných súdov v jej prípade.

109. Súd ďalej poznamenáva, že vo vzťahu k trestnému konaniu ústavný súd 1. júna 2005 a 13. decembra 2006 skonštatoval, že Krajská prokuratúra v Košiciach dvakrát porušila procesné práva prvej a druhej sťažovateľky. Relevantné rozhodnutia zrušil, prikázal zodpovednému orgánu znova vo veci konať, nahradiť sťažovateľkám trovy konania a v náleze z 13. decembra 2006 taktiež priznal každej zo sťažovateľiek ekvivalent približne 1 430 EUR. Akokoľvek, v následnom konaní prokuratúra rozhodla, že prvá a druhá sťažovateľka, ako aj ďalšie dotknuté rómske ženy, nemôžu byť považované za poškodené osoby na účely trestného konania, nakoľko neutrpeli ublíženie na zdraví ani inú škodu, a že ich práva neboli porušené. Ich ústavná sťažnosť nebola úspešná.

110. Teda prvá a druhá sťažovateľka získali iba čiastočnú náhradu v kontexte trestného konania, konkrétne vo vzťahu k procesným nedostatkom v prípravnom konaní. Za týchto okolností a taktiež berúc do úvahy výšku zadosťučinenia priznaného nálezom ústavného súdu z 13. decembra 2006 má Súd za to, že takáto náhrada nebola dostatočná, aby zbavila prvú a druhú sťažovateľku ich postavenia obetí vo vzťahu k namietaným porušeniam Dohovoru.

111. Námietka vlády týkajúca sa postavenia obeť prvej a druhej sťažovateľky preto musí byť zamietnutá.

III. NAMIETANÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 3 DOHOVORU

112. Prvá a druhá sťažovateľka namietali, že boli podrobené neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu z dôvodu sterilizácie bez ich plného a informovaného súhlasu, alebo bez súhlasu ich právnych zástupcov, a že vnútroštátne orgány nevykonali dôkladné, spravodlivé a účinné vyšetrovanie okolností ich sterilizácie. Odvolali sa na článok 3 Dohovoru, ktorý znie nasledovne:

„Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.“

A. Namietané zlé zaobchádzanie s prvou a druhou sťažovateľkou

1. Tvrdenia strán

113. Prvá a druhá sťažovateľka tvrdili, že boli v zraniteľnom postavení, a že ich sterilizácia bola urážlivá a ponižujúca. Porušila ich fyzickú a psychickú dôstojnosť a jej dôsledkom bolo psychické a fyzické utrpenie. Vykonaný zákrok bol v rozpore s vnútroštátnym právom a medzinárodne uznávanými medicínskymi štandardmi. Ich podpis na žiadosti o sterilizáciu nemohol byť považovaný za platný a v nijakom prípade nepredstavoval informovaný súhlas na zákrok.

114. Vláda tvrdila, že sterilizačné zákroky boli uskutočnené v nemocnici v súlade so zákonom a s cieľom ochrániť život a zdravie sťažovateľiek. Samotné sťažovateľky o sterilizáciu požiadali a podpísali relevantné dokumenty. Skutočnosť, že formálny súhlas ich právnych zástupcov nebol získaný tak, ako to vyžadoval zákon, nebola z pohľadu článku 3 relevantná, nakoľko vo vzťahu k ich veku a skutočnosti, že obidve žili s partnermi a deťmi, boli považované za dostatočne zrelé, aby sa rozhodovali o svojom zdraví. Neboli preto vystavené zaobchádzaniu v rozpore s článkom 3 Dohovoru.

115. Vo svojom vyjadrení tretej strany, predloženom výkonným riaditeľom, H. Rushwanom, FIGO uviedlo, že v súlade s relevantnými medzinárodnými dokumentmi podporuje informovaný a slobodne daný súhlas pacientov intelektuálne spôsobilých reprodukčného sebaurčenia, poskytnutý pred ich zákrokom, ako podstatný pre ich liečbu v súlade s etickými požiadavkami. Dôvody navrhovaného zákroku by mali byť pred jeho vykonaním jasne vysvetlené k spokojnosti pacientok, osobitne keď má navrhovaný zákrok trvalé následky na budúci pôrod a založenie rodiny. Proces informovaného výberu musí predchádzať informovanému súhlasu so sterilizačnou operáciou. Vykonanie cisárskeho rezu, ak je nevyhnutný, by

nemalo samo osebe zakladať dôvod pre záver o tom, že sterilizácia je indikovaná, aby zabránila pacientke v možnosti ďalšieho tehotenstva. Akýkoľvek takýto návrh by mal poskytnúť pacientke dostatok času pre informované uváženie a nemal by byť uskutočnený ako doplnok k cisárskemu rezu, ktorý pacientka mala podstúpiť. Vyššie uvedené princípy sú platné aj vo vzťahu k neplnoletým pacientom. Akokoľvek, lekári by mali prejaviť mimoriadnu starostlivosť pred tým, ako navrhnú zväžiť skutočnosť, že ich neplnoletí pacienti by mali byť sterilizovaní. Otázka, či neplnoletí pacienti majú intelektuálnu kapacitu alebo zrelosť rozhodnúť sa sami o svojom zdravotnom stave, musí byť rozhodnutá v rámci ich individuálnej možnosti rozumieť následkom a dopadom ich voľby.

2. Posúdenie Súdom

(a) Zhrnutie relevantných princípov

116. Relevantné princípy zakotvené v judikatúre Súdu sú uvedené v prípade *V.C. proti Slovenskej republike*, vyššie citovaný rozsudok, ods. 100-105, s ďalšími odkazmi.

117. Tento prípad sa týkal sterilizácie rómskej ženy bez jej informovaného súhlasu. Zárok bol vykonaný ihneď po pôrode jej dieťaťa cisárskym rezom, na základe súhlasu, o ktorý bola požiadaná v polohe ležmo.

118. Vo *V.C. proti Slovenskej republike* (ods. 106-120) Súd konštatoval, že sterilizácia ako taká nebola v súlade so všeobecne uznávanými štandardmi život zachraňujúcim úkonom. Ak bola sterilizácia vykonaná bez informovaného súhlasu mentálne spôsobilého dospelého, bola nezlučiteľná s rešpektovaním ľudskej slobody a dôstojnosti. V tomto prípade Súd dospel k záveru, že aj keď nebolo preukázané, že by zdravotnícky personál konal s úmyslom zle zaobchádzať so sťažovateľkou, predsa len konal s veľkým dešpektom k jej právu na autonómiu a voľbu v postavení pacienta. Takéto zaobchádzanie bolo v rozpore s článkom 3 Dohovoru.

119. V prípade *N.B. proti Slovenskej republike* (vyššie citovaný rozsudok, ods. 74-81) Súd konštatoval, že sterilizácia sťažovateľky, ktorá bola v danom čase neplnoletá, nebola život zachraňujúcim úkonom a bola vykonaná bez informovaného súhlasu sťažovateľky alebo jej právnych zástupcov. Takýto zárok bol považovaný za nezlučiteľný s požiadavkami ľudskej slobody sťažovateľky a jej dôstojnosti. Rovnako ako v prípade *V.C.* Súd ďalej v prípade *N.B.* vyslovil, že za skutkových okolností prípadu konanie a jeho následky vyústili do takého zaobchádzania so sťažovateľkou, ktoré bolo v rozpore s článkom 3.

(b) Aplikácia relevantných princípov na predmetný prípad*(i) Sterilizácia prvej sťažovateľky*

120. Sterilizácia prvej sťažovateľky sa odlišuje od sterilizácie v prípadoch *V.C.* a *N.B.* v tom, že sa o nej dozvedela o tri roky neskôr, a že kvôli pooperačným komplikáciám museli lekári niekoľko dní po pôrode vykonať hysterektómiu, aby jej zachránili život. Pri rozhodovaní o jej občianskoprávnej žalobe vnútroštátne súdy prijali záver, že príčinná súvislosť medzi sterilizáciou prvej sťažovateľky a škodou, ktorú by jej mohli priznať podľa ustanovení Občianskeho zákonníka, na ktoré sa sťažovateľka odvolala, prestala existovať ako náhle bola vykonaná hysterektómia. Podľa ich názoru, sťažovateľka počas krátkeho obdobia medzi sterilizáciou a hysterektómiou neutrpela žiadnu škodu, ktorú by bolo potrebné nahradiť podľa relevantného práva.

121. Súd musí preto rozhodnúť, či za skutkových okolností prípadu môže byť zaobchádzanie namietané prvou sťažovateľkou považované za nezlučiteľné s článkom 3. V tomto ohľade Súd znovu pripomína, že zaobchádzanie s jednotlivcom je považované za „ponižujúce“, keď ponizuje jednotlivca preukazujúc mu pritom nedostatok rešpektu alebo znižuje jeho ľudskú dôstojnosť alebo vzbudzuje pocity strachu, úzkosti alebo podriadenosti; postačuje, ak je obeť ponížená vo svojich vlastných očiach, aj keď nebola ponížená v očiach ostatných (pozri *M.S.S. proti Belgicku a Grécku* [GC], č. 30696/09, ods. 220, ECHR 2011). Aby zlé zaobchádzanie spadalo do pôsobnosti článku 3 musí dosiahnuť určité minimum závažnosti. Stanovenie tohto minima je relatívne, závisí od všetkých okolností prípadu, ako sú trvanie zaobchádzania, jeho fyzické a psychické následky a v niektorých prípadoch pohlavie, vek a zdravotný stav obeť (pozri *Riad a Idiab proti Belgicku*, č. 29787/03 a 29810/03, ods. 96, 24. január 2008).

122. Prvá sťažovateľka bola sterilizovaná v súvislosti s jej pôrodom cisárskym rezom. Jej sterilizácia nebola život zachraňujúci úkon a ani sťažovateľka, ani jej právni zástupcovia k nej pred zákrokom nedali informovaný súhlas. Zárok bol preto nezlučiteľný s požiadavkou rešpektovania ľudskej slobody a dôstojnosti, rovnako ako v prípadoch *V.C.* (vyššie citované, ods. 76-77) a *N.B.* (taktiež vyššie citované, ods. 74). Skutočnosť, že lekári považovali zákrok za potrebný, nakoľko život a zdravie sťažovateľky boli vážnym spôsobom ohrozené v prípade ďalšieho tehotenstva, nemá na postoj Súdu žiaden vplyv.

123. Súd prijíma, že prvá sťažovateľka mohla ľahko podľahnúť pocitom poníženia, keď sa dozvedela, že bola sterilizovaná bez svojho informovaného súhlasu, alebo bez informovaného súhlasu jej právnych zástupcov. Berúc do úvahy povahu zákroku, okolnosti jeho vykonania, vek sťažovateľky a taktiež skutočnosť, že patrí k zraniteľnej skupine obyvateľstva (pozri *V.C. proti Slovenskej republike*, vyššie citované, ods.

146 a 178), má Súd za to, že namietané zaobchádzanie dosiahlo stupeň krutosti, ktorý odôvodňuje jeho označenie ako ponižujúce v zmysle článku 3.

124. V súlade s tým, bol v súvislosti so sterilizáciou prvej sťažovateľky porušený článok 3 v jeho hmotnej časti.

(ii) *Sterilizácia druhej sťažovateľky*

125. Z dôvodov uvedených vyššie v odseku 122 v kontexte prípadu prvej sťažovateľky, ktoré sú rovnako relevantné vo vzťahu k druhej sťažovateľke, a taktiež z pohľadu následkov na nej vykonaného zákroku (pozri vyššie odseky 21-22), Súd prijíma záver, že sterilizácia druhej sťažovateľky bola taktiež nezlučiteľná s požiadavkou rešpektovania jej ľudskej slobody a dôstojnosti, a že dosiahla stupeň krutosti potrebnej na to, aby bolo takéto zaobchádzanie možné zaradiť do pôsobnosti článku 3 (pozri taktiež, *mutatis mutandis*, *N.B. proti Slovenskej republike*, vyššie citované, ods. 77-81).

126. V súlade s tým, bol v súvislosti so sterilizáciou prvej sťažovateľky porušený článok 3 v jeho hmotnej časti.

B. Namietaný nedostatok viest' účinné vyšetřovanie

127. Prvá a druhá sťažovateľka tvrdili, že konanie vnútroštátnych orgánov vo vzťahu k ich sterilizácii nebolo v súlade so štandardmi účinného vyšetřovania, a že teda porušilo ich záväzok podľa procesnej časti článku 3 Dohovoru.

128. Vláda tvrdila, že relevantné aspekty prípadu boli preskúmané orgánmi činnými trestnom konaní na troch stupňoch v kontexte trestného konania, ako aj v kontexte občianskoprávneho konania. Preskúmanie v tom druhom kontexte viedlo k záveru, že sterilizácie sťažovateľiek boli v rozpore s relevantným právom. Vláda tvrdila, že štátne orgány viedli účinné vyšetřovanie namietaného neľudského a ponižujúceho zaobchádzania so sťažovateľkami, a že v tomto ohľade venovali ich tvrdeniam náležitú starostlivosť.

129. Súd znovu pripomína, že články 1 a 3 Dohovoru ukladajú zmluvným stranám procesné povinnosti viest' účinné oficiálne vyšetřovanie, ktoré musí byť dôkladné a urýchlené. Akokoľvek, nedostatok akéhokoľvek vyšetřovania dospieť k výsledkom, neznamená samo osebe, že bolo neúčinné: povinnosť vyšetřiť nie je povinnosťou výsledku, ale prostriedkov. Ďalej, v špecifickom kontexte nedbanlivostných konaní lekárov s namietaným nesprávnym lekárskeým postupom môže byť takáto povinnosť splnená napríklad aj vtedy, keď príslušný právny systém ponúka poškodeným jednotlivcom občianskoprávne prostriedky, ktoré samostatne alebo v spojení s trestnoprávnymi prostriedkami umožnia, aby došlo k vyvodu zodpovednosti príslušných lekárov a prípadne k dosiahnutiu

primeranej občianskoprávnej nápravy, ako je náhrada škody a publikácia rozsudku (pre zopakovanie relevantných princípov pozri *V.C. proti Slovenskej republike*, citované vyššie, ods. 123-125, s ďalšími odkazmi).

130. V predmetnom prípade občianskoprávne súdy preskúmali okolnosti sterilizácií prvej a druhej sťažovateľky a uznali, že v oboch prípadoch neboli splnené zákonné požiadavky. Priznali náhradu škody druhej sťažovateľke a prijali záver, že prvá sťažovateľka nemala právo na náhradu škody, nakoľko po niekoľkých dňoch po sterilizácii jej bola vykonaná hysterektómia.

131. Prípád bol taktiež preskúmaný orgánmi činnými v trestnom konaní a ústavným súdom. Aj keď orgány činné v trestnom konaní vyvodili záver, že v kontexte sterilizácií rómskych žien vrátane prvej a druhej sťažovateľky, trestný čin nebol spáchaný, relevantnými skutočnosťami sa zaoberali. Prvá a druhá sťažovateľka tak mali možnosť preskúmania konania zdravotníckeho personálu, ktoré pokladali za nezákonné, zo strany vnútroštátnych orgánov. Zodpovednosť dotknutých osôb mala byť zistená v občianskoprávnom konaní.

132. Vo vzťahu k požiadavke urýchlenosti vyšetrovania Súd poznamenáva, že občianskoprávne konanie vo vzťahu k prvej sťažovateľke trvalo päť rokov a osem mesiacov, počas ktorých bol prípad dvakrát rozhodovaný na dvoch stupňoch konania. Konanie týkajúce sa druhej sťažovateľky trvalo šesť rokov a päť mesiacov. Odvolací súd dvakrát zrušil rozsudok súdu prvého stupňa ako vecne nesprávny. Trestné konanie trvalo viac ako päť rokov a tri mesiace. Je pravdou, že vyšetrovanie bolo zložité z hľadiska skutkovej podstaty a počtu ľudí, ktorých sa týkalo, a že boli do neho zapojené viaceré orgány vrátane vyšetrovateľov, prokuratúry na troch stupňoch a ústavného súdu. Akokoľvek, ústavný súd dvakrát zistil, že prokuratúra sa nezaoberala prípadom správne. V dôsledku toho sa vyšetrovanie podstatným spôsobom predĺžilo.

133. Berúc do úvahy vyššie uvedené skutkové okolnosti, spôsob, akým v prípade konali vnútroštátne orgány, nebol zlučiteľný s požiadavkou promptnosti a primeranej rýchlosti (pozri na rozdiel od *N.B. proti Slovenskej republike*, vyššie citované, ods. 86-87, a *V.C. proti Slovenskej republike*, vyššie citované, ods. 127).

134. V súlade s tým, bol vo vzťahu k prvej aj druhej sťažovateľke porušený článok 3 Dohovoru v jeho procesnej časti.

IV. NAMIETANÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 8 DOHOVORU

135. Prvá a druhá sťažovateľka sa sťažovali, že ich sterilizácia vážne zasiahla do ich súkromného a rodinného života, a že slovenské orgány nekonali v súlade so svojimi pozitívnymi záväzkami chrániť ich práva v tomto ohľade. Odvolávajú sa na článok 8 Dohovoru, ktorý v relevantnej časti ustanovuje:

„1. Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, ...

2. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať s výnimkou prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.“

136. Prvá a druhá sťažovateľka poukazovali na svoje argumenty v súvislosti so svojou sťažnosťou podľa článku 3 a tvrdili, že zásahy neboli v súlade so zákonom, ani nevyhnutné v demokratickej spoločnosti ako to vyžaduje odsek 2 článku 8. Okolnosti, za ktorých boli sterilizované, vylučovali možnosť, aby dali svoj plný a informovaný súhlas na vykonanie zákroku.

137. Slovenské orgány nekonali v súlade so svojim pozitívnym záväzkom vyplývajúcim z článku 8 v tom, že neposkytli sťažovateľkám informácie o spôsobe ochrany ich reprodukčného zdravia vrátane informácií o podstate a dôsledkoch sterilizácie a o alternatívnych metódach antikoncepcie.

138. Prvá a druhá sťažovateľka nakoniec tvrdili, že v čase ich sterilizácie neexistovala žiadna skupina špecifických pravidiel a politiky zabezpečujúcich, aby takéto zákroky boli vykonané iba s plným a informovaným súhlasom pacientky tak, ako to vyžadujú medzinárodne platné normy.

139. S poukázaním na záver Súdu vyslovený vo vzťahu k článku 8 Dohovoru v prípade *V.C. proti Slovenskej republike* vláda uznala, že sťažnosti podané prvou a druhou sťažovateľkou podľa článku 8 neboli zjavne nepodložené.

140. Relevantná judikatúra Súdu je zhrnutá v prípade *V.C. proti Slovenskej republike*, citované vyššie, ods. 138-142.

141. Medzi zúčastnenými stranami nebolo sporné, že článok 8 je aplikovateľný na okolnosti prípadu do tej miery, v akej sa týka práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života prvej a druhej sťažovateľky. Súd konštatuje, že nie je žiaden dôvod, aby sa v tomto bode dospel k inému záveru.

142. V oboch prípadoch bola sterilizácia vykonaná v rozpore s požiadavkami vnútroštátneho práva, ako to uznali aj vnútroštátne sudy.

143. Navyše Súd už skôr uviedol s odkazom na medzinárodné aj vnútroštátne dokumenty, že v relevantnom čase vznikol na Slovensku problém v súvislosti so sterilizáciami a ich nenáležitým výkonom, vrátane nerešpektovania informovaného súhlasu – vyžadovaného medzinárodnými štandardmi, ktorými bolo Slovensko viazané. Takáto prax mala vplyv na zraniteľných jednotlivcov prináležiacich k rôznym etnickým skupinám.

Akokoľvek, vzhľadom na počet nedostatkov vo vnútroštátnom práve a praxi boli rómske ženy v danom čase vystavené osobitnému riziku (pozri *V.C. proti Slovensku*, citované vyššie, ods. 146-149 a 152-153).

144. Z dôvodov, ktoré sú detailne uvedené v uvedenom rozsudku, a ktoré sú relevantné vzhľadom na okolnosti predmetného prípadu tak, ako boli považované za relevantné v prípade *N.B. proti Slovenskej republike* (rozsudok vyššie citovaný, ods. 95-99), Súd dospieva k záveru, že žalovaný štát nesplnil svoj pozitívny záväzok podľa článku 8 Dohovoru zabezpečiť prostredníctvom svojho právneho systému práva zaručené týmto článkom zavedením účinných právnych záruk chrániť reprodukčné zdravie osobitne žien rómskeho pôvodu.

145. V súlade s tým, nerešpektovanie zákonných ustanovení v kombinácii s absenciou záruk osobitne zohľadňujúcich reprodukčné zdravie prvej a druhej sťažovateľky ako rómskych žien v danom čase vyústilo do nesplnenia pozitívneho záväzku žalovaného štátu zabezpečiť im dostatočné prostriedky ochrany umožňujúce účinné užívanie ich práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života.

146. Preto došlo k porušeniu článku 8 Dohovoru vo vzťahu k prvej aj k druhej sťažovateľke.

V. NAMIETANÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 12 DOHOVORU

1467. Prvá a druhá sťažovateľka sa sťažovali, že im bolo odopreté ich právo na založenie rodiny v dôsledku ich sterilizácie. Tvrdili, že došlo k porušeniu článku 12 Dohovoru, ktorý znie:

„Muži a ženy spôsobilí vekom na uzavretie manželstva majú právo uzavrieť manželstvo a založiť si rodinu v súlade s vnútroštátnymi zákonmi, ktoré upravujú výkon tohto práva.”

1478. Sťažovateľky tvrdili, že ich právo založiť rodinu bolo porušené na základe ich sterilizácie, ktorá sa vykonala bez ich plného a informovaného súhlasu tak, ako vyžaduje právo, a že vláda neustanovila vhodnú ochranu, aby sa predišlo výskytu takýchto situácií.

149. Vláda tvrdila, že okolnosti prípadu nevedli k porušeniu článku 12 Dohovoru.

14850. Súd konštatuje, že sterilizácia vykonaná prvej a druhej sťažovateľke bola v rozpore s článkom 8 Dohovoru. V súvislosti s týmto zistením, a taktiež vzhľadom na všetky okolnosti prípadu Súd nepovažuje za potrebné ďalej preskúmať, či skutočnosti prípadu viedli k porušeniu ich práva na uzavretie manželstvo a založenie rodiny.

151. Preto nie je potrebné osobitne skúmať sťažnosť prvej a druhej sťažovateľky podľa článku 12 Dohovoru.

VI. NAMIETANÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 13 DOHOVORU

1492. Prvá a druhá sťažovateľka sa sťažovali, že nemali k dispozícii účinný prostriedok nápravy vo vzťahu k článku 3, 8 a 12 Dohovoru. Odvolali sa na článok 13, ktorý znie:

„Každý, koho práva a slobody priznané týmto dohovorom boli porušené, má právo na účinný opravný prostriedok pred vnútroštátnym orgánom bez ohľadu na to, že porušenie spôsobili osoby pri plnení ich úradných povinností.“

1503. Vláda tvrdila, že sťažovateľky mali k dispozícii účinný prostriedok nápravy pred občianskymi súdmi, v kontexte trestného vyšetrovania a pred ústavným súdom.

1514. Súd pripomína, že článok 13 Dohovoru zaručuje na vnútroštátnej úrovni dostupnosť prostriedku na presadenie podstaty práv a slobôd podľa Dohovoru. Jeho cieľom je vyžadovať vytvorenie vnútroštátneho prostriedku nápravy spôsobilého na posúdenie podstaty „hájitelnej sťažnosti“ a poskytnutie adekvátnej nápravy (pozri, medzi inými, *Aksoy proti Turecku*, 25. september 1996, ods. 95, *Reports* 1996-VI). Slovo „prostriedok“ v zmysle článku 13 neznamena prostriedok zabezpečujúci úspech, ale len dostupný prostriedok pred orgánom príslušným posúdiť podstatu sťažnosti (pozri, *mutatis mutandis*, *Bensaid proti Spojenému kráľovstvu*, č. 44599/98, ods. 56, ECHR 2001-I).

1525. V tomto prípade bol prípad prvej a druhej sťažovateľky preskúmaný občianskymi súdmi na dvoch stupňoch konania; bolo uznané, že boli sterilizované v rozpore s relevantným právom. Navyše, relevantné okolnosti tohto prípadu boli preskúmané v kontexte trestného konania prostredníctvom orgánov činných v trestnom konaní na troch stupňoch. Okrem toho mali k dispozícii preskúmanie údajného porušenia ich práv zaručených Dohovorom a ich ústavných ekvivalentov ústavným súdom. Prvá a druhá sťažovateľka preto mali vo vzťahu k ich sťažnosti týkajúcej sa sterilizácie k dispozícii účinný prostriedok nápravy v zmysle článku 13 (viď taktiež, *mutatis mutandis*, *V.C. proti Slovenskej republike*, uvedené vyššie, § 166 a *N.B. proti Slovenskej republike*, uvedené vyššie, §§ 86-87).

1536. Súd konštatoval porušenie článku 8 z dôvodu nezavedenia účinných právnych záruk do vnútroštátneho právneho systému (pozri vyššie odseky 145-146). V tom rozsahu, v akom prvá a druhá sťažovateľka namietajú porušenie článku 13 z toho dôvodu, že v čase ich sterilizácie boli nedostatky vo vnútroštátnom práve, Súd znovu pripomína, že článok 13 nemôže byť vykladaný tak, že vyžaduje prostriedok nápravy proti stavu vnútroštátneho práva. (viď *Iordachi a ďalší proti Moldavsku*, č. 25198/02, ods. 56, 10. februára 2009).

1547. Za týchto okolností Súd konštatuje, že nedošlo k porušeniu článku 13 Dohovoru v spojení s článkom 3, 8 a 12.

VII. NAMIETANÉ PORUŠENIE ČLÁNKU 14 DOHOVORU

1558. Nakoniec sa prvá a druhá sťažovateľka sťažovali, že boli diskriminované pri užívaní svojich práv vyplývajúcich z článkov 3, 8 a 12 Dohovoru. Tvrdili, že došlo k porušeniu článku 14 Dohovoru, ktorý znie:

„Užívanie práv a slobôd priznaných týmto Dohovorom sa musí zabezpečiť bez diskriminácie založenej na akomkoľvek dôvode, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné zmýšľanie, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, rod alebo iné postavenie.“

1569. Namietali konkrétne, že ich sťažnosť mala byť preskúmaná v kontexte intolerancie, ktorej boli osoby rómskeho pôvodu celkovo v Slovenskej republike vystavené, a ktorá bola rozšírená taktiež medzi zdravotníckymi pracovníkmi. Toto bolo preukázané segregáciou sťažovateľiek počas ich pobytu v nemocnici v Krompachoch. Sťažovateľky poukázali taktiež na vyjadrenia niektorých politikov a členov vlády, ktorými reagovali na strach verejnosti súvisiaci s vysokou rómskou pôrodnosťou, a ktoré volali po regulácii rómskej pôrodnosti.

15760. Sťažovateľky ďalej namietali, že boli diskriminované aj na základe ich pohlavia v dôsledku nezohľadnenia základných biologických odlišností medzi mužmi a ženami zdravotníckym personálom. Sťažovateľky tvrdili, že boli vystavené nepriaznivejšiemu zaobchádzaniu počas tehotenstva a pôrodu, čo je, počas obdobia, v ktorom boli v zraniteľnom postavení. Ich sterilizácia, ktorá bola vykonaná bez ich plného a informovaného súhlasu, bola formou násillia proti ženám, ktorá bola diskriminačná. Ich nasledujúca neplodnosť vyústila do psychologického a sociálneho bremena, ktoré bolo ťažšie u žien, špeciálne u žien v rómskych spoločenstvách, kde je status ženy často determinovaný ich plodnosťou.

1581. Sťažovateľky na záver dodali, že trpeli dvojitým bremenom diskriminácie, pretože pri porušovaní ich ľudských práv v tomto prípade zohralo rozhodujúcu úlohu ich pohlavie a rasa. Pre odlišné zaobchádzanie s nimi neexistovalo žiadne objektívne a rozumné zdôvodnenie. Ich sterilizácia bez súhlasu nesledovala žiaden legitímny cieľ. Neexistovalo žiadne rasovo neutrálné vysvetlenie zdôvodňujúce ich sterilizáciu počas pôrodu prostredníctvom cisárskeho rezu.

1592. Vláda tvrdí, že so sťažovateľkami nebolo zaobchádzané odlišne ako s inými pacientkami v podobnej situácii. Neboli preto diskriminované v rozpore s článkom 14 Dohovoru.

1603. Vo svojom stanovisku tretia strana FIGO vyjadrila stanovisko, že vzhľadom na nezvratný charakter sterilizačných procedúr, by lekári nemali dovoliť, aby či už jazykové, kultúrne alebo iné rozdiely medzi nimi a ich pacientmi nechali pacientov neoboznámených s podstatou sterilizácie, ktorá im je navrhovaná a pre ktorú boli požiadaní, aby vyslovili súhlas.

1614. Súd poznamenal, že prvá a druhá sťažovateľka namietali porušenie článku 14 v spojení s článkom 3, 8 a 12 Dohovoru. Za okolností tohto prípadu, Súd považuje za najprirodzenejšie, aby posúdil diskriminačnú námietku v spojitosti s článkom 8.

1625. Súd už konštatoval že vykonávanie sterilizácii žien bez ich predchádzajúceho informovaného súhlasu ovplyvnilo zraniteľných jednotlivcov z rôznych etnických skupín. Vo svetle dostupných materiálov, v tomto prípade nemôže byť konštatované, tak ako v prípade *V.C.* a *N.B.*, že zainteresovaní lekári konali so zlým úmyslom, že sterilizácia prvej a druhej sťažovateľky bola súčasťou organizovanej politiky, alebo že konanie zdravotného personálu bolo úmyselne rasovo motivované. Zároveň Súd konštatuje, že nie je žiaden dôvod, aby sa odklonil od svojho pôvodného zistenia, že nedostatky v legislatíve a vo vykonávaní sterilizácii boli osobitne spôsobilé ovplyvniť členov rómskeho spoločenstva (pozri *V.C. proti Slovenskej republike*, citované vyššie, ods. 177-178; *N.B. proti Slovenskej republike*, citované vyššie, ods. 121-122).

1636. V súvislosti s tým Súd konštatoval, že žalovaný štát nekonal v súlade so svojimi pozitívnymi záväzkami podľa článku 8 Dohovoru, keď nezabezpečil prvej a druhej sťažovateľke dostatočnú mieru ochrany, ktorá by im umožnila ako príslušníckam zraniteľného rómskeho spoločenstva efektívne užívať ich právo na rešpektovanie ich súkromného a rodinného života v kontexte ich sterilizácie (pozri vyššie odseky 145-146).

1647. Za týchto okolností Súd nepovažuje za potrebné osobitne posudzovať, či okolnosti prípadu viedli aj k porušeniu článku 14 Dohovoru.

VIII. APLIKÁCIA ČLÁNKU 41 DOHOVORU

1658. Článok 41 Dohovoru ustanovuje:

„Ak Súd dospeje k záveru, že bol porušený Dohovor alebo jeho protokoly a ak vnútroštátne právo dotknutej Vysokej zmluvnej strany umožňuje len čiastočnú nápravu, Súd prizná poškodenej strane v prípade potreby spravodlivé zadostučinenie.“

A. Škoda

1669. Prvá a druhá sťažovateľka požadovali každá 70 000 EUR z titulu nemajetkovej ujmy.

16770. Vláda považovala túto sumu za prehnanú.

1681. Súd poznamenal, že sťažovateľka získala čiastočné odškodnenie na vnútroštátnej úrovni (pozri vyššie odseky 59-67). Berúc do úvahy skutkové okolnosti prípadu ako celku a rozhodujúc na spravodlivom základe, Súd priznáva z titulu nemajetkovej ujmy 28 500 EUR prvej sťažovateľke a 27 000 EUR druhej sťažovateľke.

B. Výdavky a náklady

1692. Prvá a druhá sťažovateľka tvrdili, že spolu s treťou sťažovateľkou zaplatili 21 564, 32 EUR ich právnenému zástupcovi na vnútroštátnej úrovni a v konaní pred Súdom a 4 794, 71 EUR vynaložili na náklady a výdavky.

1703. Vláda žiada, aby Súd rozhodol o tomto nároku v súlade s princípmi zakotvenými vo svojej judikatúre.

1714. Podľa judikatúry Súdu sťažovateľ je oprávnený na náhradu nákladov a výdavkov iba do tej miery, v akej bolo preukázané, že boli skutočne a nevyhnutne vynaložené a boli primerané čo do výšky. V predmetnom prípade, berúc do úvahy dokumenty, ktoré má k dispozícii a uvedené kritériá, Súd považuje za vhodné priznať sumu 4 000 EUR, prvej aj druhej sťažovateľke osobitne, pokrýjúc tak všetky vynaložené náklady.

C. Úroky z omeškania

175. Súd považuje za primerané, aby úroky z omeškania vychádzali z minimálnej úrokovej sadzby Európskej centrálnej banky zvýšenej o tri percentá.

Z TÝCHTO DÔVODOV SÚD

1. *Rozhoduje* šiestimi hlasmi k jednému o vyčiarknutí sťažnosti zo zoznamu prípadov podľa článku 37 odsek 1 písm. c) Dohovoru do tej miery, v akej bola predložená treťou sťažovateľkou, pani R.H.;
2. *Zamieta* jednomyseľne predbežné námietky vlády;
3. *Rozhoduje* jednomyseľne, že došlo k porušeniu hmotnej časti článku 3 Dohovoru vo vzťahu k sterilizácii prvej a druhej sťažovateľky;
4. *Rozhoduje* jednomyseľne, že došlo k porušeniu procesnej časti článku 3 Dohovoru vo vzťahu k prvej a druhej sťažovateľke;
5. *Rozhoduje* jednomyseľne, že došlo k porušeniu článku 8 Dohovoru vo vzťahu k prvej a druhej sťažovateľke;
6. *Rozhoduje* jednomyseľne, že nie je nevyhnutné samostatne posudzovať sťažnosť podľa článku 12 Dohovoru;
7. *Rozhoduje* jednomyseľne, že nedošlo k porušeniu článku 13 Dohovoru;

8. *Rozhoduje* jednomyseľne, že nie je nevyhnutné samostatne posudzovať sťažnosť podľa článku 14 Dohovoru;
9. *Rozhoduje* jednomyseľne
- (a)) že dotknutý štát je povinný zaplatiť sťažovateľkám do troch mesiacov od nadobudnutia právoplatnosti rozsudku v súlade s článkom 44 odsek 2 Dohovoru nasledovné sumy:
- (i) 28 500 eur (dvadsaťosemtisíc päťsto eur) prvej sťažovateľke, spolu s akoukoľvek daňou, ktorá môže byť vyrubená, z titulu nemajetkovej ujmy;
- (ii) 27 000 eur (dvadsaťsedemtisíc eur) druhej sťažovateľke, spolu s akoukoľvek daňou, ktorá môže byť vyrubená, z titulu nemajetkovej ujmy;
- (iii) 4 000 eur (štyritisíc eur) osobitne prvej a druhej sťažovateľke, spolu s akoukoľvek daňou, ktorá môže byť vyrubená, z titulu nákladov a výdavkov.
- (b) že od uplynutia vyššie uvedených troch mesiacov až do vyplatenia budú k uvedenej sume pripočítané úroky z omeškania vo výške zodpovedajúcej minimálnej úrokovej sadzbe Európskej centrálnej banky počas obdobia omeškania, zvýšenej o tri percentá
10. *Zamieta* jednomyseľne zvyšok nárokov prvej a druhej sťažovateľky na spravodlivé zadosťučinenie.

Vyhotovené v anglickom jazyku a písomne oznámené 13. novembra 2012, podľa pravidla 77 ods. 2 and 3 Rokovacieho poriadku Súdu.

Lawrence Early
tajomník

Nicolas Bratza
predseda

Podľa článku 45 odsek 2 Dohovoru a Pravidlom 74 odsek 2 Rokovacieho poriadku Súdu je k tomuto rozsudku pripojené nesúhlasné stanovisko sudcu Bratza.

N.B.
T.L.E.

Nesúhlasné stanovisko sudcu BRATZA

Nesúhlasím s rozhodnutím väčšiny vyčiarknuť sťažnosť zo zoznamu prípadov podľa článku 37 odsek 1 písm. c) Dohovoru v rozsahu, v akom bola predložená treťou sťažovateľkou, pani R.H. Podľa môjho názoru, berúc do úvahy závažné okolnosti prípadu, *locus standi* detí tretej sťažovateľky by mal byť akceptovaný. Judikatúra na ktorú sa väčšina odvoláva je samozrejme správna. Avšak rešpektovanie ľudských práv tretej sťažovateľky by malo prevážiť a Súd mal preskúmať jej sťažnosť v merite veci (článok 37 odsek 1 in fine).